

**Nitrianska
Blatnica
1185 - 2010**

Nitrianskej Blatnici

*Pozdravujem ťa tisíc ráz,
kraj mojich najsviežejších rán,
kde môjho detstva šumel čas
a kam sa chodím liečiť z rán.
Kde Ďurka s bielou vežičkou
v histórii čo miesto má,
cítim sa priamou dedičkou,
a na „Púšti“ som tiež doma.
Nuž nech ťa skala Visiaca
skôr než sa k spánku uložíš,
západom slnka vysviaca
a potom stráži tvoju tiš,
kým noci na dni premení
na jasnom nebi zôrny nach,
nech čistá voda pramení
v materských tvojich horninách.
Zo všetkých štyroch sveta strán
kraj krásny, naša dedina,
mladosti mojej hrad, aj chrám,
hra môjho detstva nevinná.
Kým srdce moje vyzváňa-
nenahradený šťastný svet.
Patria ti moje vyznania.
Nad teba v širom svete niet.*

Katarína Hudecová

Milí rodáci a spoluobčania,

v roku 2010 si pripomíname 825. výročie prvej písomnej zmienky o našej obci.

Je to vhodná príležitosť, aby aj Nitrianska Blatnica aktualizovala svoju monografiu, od ktorej vydania (autori PhDr. Vlado Uhlár a Pavol Stanček) uplynulo 25 rokov. Musíme priznať, že zatiaľ nič lepšie, ako táto publikácia o našej obci napísané nebolo. Je však ešte dostupná? Obecný úrad vlastní dva kusy, čosi sa nájde medzi obyvateľmi obce, pár kusov sa nachádza v obecnej knižnici a mnohí ju vôbec nepoznajú.

Postupom času sa stalo veľa informácií nepresných. Za 25 rokov sa zistilo mnoho nových poznatkov, realizovalo sa veľa zaujímavých výskumov, ktoré dopĺňajú, menia a spresňujú históriu obce, jej cirkevné či stavebné dejiny. Obec, jej obyvatelia a návštevníci majú právo dozvedieť sa tieto nové údaje skompletizované v jednej publikácii, keď chceme vplyvať na našu mládež a deti, aby poznali históriu svojej obce a boli na ňu hrdí. Ak chceme usmerniť vývoj obce, vplyvať na jej rozvoj, urbanizmus, novú výstavbu, rekonštrukciu staršej zástavby tak, aby tu naša bohatá história ostala zachovaná aj pre ďalšie generácie, musíme históriu svojej obce, jej prírodu, povesti, staré tradície, remeslá, či klenot najvzácnejší - históriu Rotundy sv. Juraja poznať.

Zostaviť novú monografiu nebolo jednoduché. Aby bola kvalitná, bolo treba osloviť historikov a odborníkov z viacerých oblastí, aby nielen napísali jednotlivé kapitoly, ale zahrnuli do nich aj nové poznatky. Bolo treba na to čas, financie, ale aj ochotu. Myslím, že bol najvyšší čas, keď obecné zastupiteľstvo na svojom 19. riadnom zasadnutí dňa 25. septembra 2009 schválilo prípravu a vydanie tejto monografie, a tak sa naplnili aj slová klasika: „... to svätá závet, to povinnosť pokolenia dneška...“.

Žijeme v súčasnosti, no čím viac nám pribúdajú roky, tým viac sa túžime pozrieť späť a pripomenúť si časy, ktoré sa vrátiť už nedajú. Vďaka tejto monografii, ktorá zachytila históriu obce a jej súčasné dianie, budeme mať nielen my súčasníci, ale aj ďalšie generácie možnosť zistiť, akými rôznorodými zmenami a vývojom naša obec prešla.

Dúfame, že naše úsilie poteší všetkých, ktorí majú srdečný vzťah k rodnej obci, k „Ďurkovi“, ako nazývame Rotundu sv. Juraja pod Marhátom, ku ktorej sa každoročne radí a s láskou vraciame.

Monografia si nerobí nárok na úplné a vyčerpávajúce informácie, pretože to je vždy podmienené prístupnosťou a zachovalosťou príslušného archívneho materiálu a možnosťami zachovaného ústneho podania. Jej vydanie bolo podmienené aj finančnými možnosťami našej obce a predovšetkým úspešnosťou v grantovom systéme Ministerstva kultúry SR na rok 2010 i ďalších dotačných schémach a získaním sponzorských príspevkov. Monografia obce poskytuje pohľad i na jej prírodné pomery, historické a kultúrne tradície, jazyk, krásy a pamätihodnosti. Mnohé novovybádané fakty sú veľmi zaujímavé a určite budú príťažlivé pre širokú čitateľskú verejnosť, ale i pre základné školstvo s následným využitím vo vyučovacom procese v rámci regionálnej výchovy.

V mene predstaviteľov samosprávy obce chcem poďakovať všetkým autorom textov, fotografií, zostavovateľom, spracovateľom a osloveným spoluobčanom za ich prácu, za čas, ktorý venovali príprave a vydaniu monografie a prispeli svojimi poznatkami a vedomosťami k zviditeľňovaniu a hlbšiemu, resp. novšiemu poznaniu histórie našej obce. Na inom mieste sú uvedené ich mená, ktoré budú čitateľom v súčasnosti i v budúcnosti pripomínať ich snahu dať dnešnej i budúcim generáciám obraz Nitrianskej Blatnice vo všetkých etapách jej jestvovania.

Spracovateľský tím zabezpečil **obsahovú, riadiacu, aj technickú stránku** tvorby monografie. V kontakte s predstaviteľmi miestnej samosprávy zhromaždil informácie o obci, dal ich do vzájomných súvislostí a zrozumiteľnej interpretácie. Skúsenosti vedeckých pracovníkov na jednej strane a kreativita spojená s erudovanosťou spracovateľského tímu sú zárukou, že monografia sa popri korektnosti informácií neutopila v mori slovného nudného balastu.

Obecný úrad v súčinnosti so Štátnym archívom v Topoľčanoch dal dohromady kvalitný pracovný tím, ktorý vytvoril zaujímavé dielo o obci. Po dôkladnom terénnom štúdiu miestnych reálií sme priebežne konzultovali rozsah, štruktúru a tematické zameranie monografie. Podieľali sme sa i na spracovaní návrhu dizajnu a grafiky, korešpondujúcimi s genius loci obce, editovali texty do logickej postupnosti, sústreďovali a upravovali fotografie a zabezpečili tlač a propagáciu monografie.

Už dnes verím, že monografia bude dôstojne reprezentovať bohatú históriu i súčasnosť našej obce a bude mať popredné miesto u každého nášho občana i tých, ktorí majú blízky vzťah k našej obci. Zároveň je výzvou pre tých, čo prídu po nás, aby na toto dielo nadviazali a zachovali s ním kontinuitu.

Mgr. Michal Toman
starosta obce

Obsah

1. Prírodné pomery obce Mgr. Jozef Kašný	6
2. Najstaršie dejiny Nitrianskej Blatnice a blízkeho okolía podľa svedectva hmotných prameňov prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc.	12
3. Nitrianska Blatnica v stredoveku prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc.	28
4. Dejiny Nitrianskej Blatnice v rokoch 1526 - 1711 doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc.	36
5. Nitrianska Blatnica v rokoch 1711 - 1848 Mgr. Helena Grežd'ová	46
6. Roky 1848 - 1918 doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc.	58
7. Šľachtické rody spojené s dejinami Nitrianskej Blatnice v rokoch 1526 až 1918 Mgr. Miroslav Kollár	68
8. Nitrianska Blatnica po roku 1918 PhDr. Oľga Kvasnicová	80
9. Nitrianska Blatnica po roku 1990 PhDr. Oľga Kvasnicová, Pavol Stanček	102
10. Z histórie družstevného hospodárenia PhDr. Oľga Kvasnicová, Pavol Stanček	106
11. Rímskokatolícke školy v Nitrianskej Blatnici do roku 1918 Mgr. Helena Grežd'ová	110

12. Škola po roku 1918 Mgr. Gabriela Chochulová	114
13. Z dejín farnosti Nitrianska Blatnica doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc.	120
14. Miestna kultúra Anton Krumpár	128
15. Obecné symboly Nitrianskej Blatnice Mgr. Helena Grežd'ová	134
16. Z materiálnej a duchovnej kultúry obce Nitrianska Blatnica PhDr. Blažena Šmotláková	138
17. Národné kultúrne pamiatky Ing. Eva Gažiová	158
18. Rotunda sv. Juraja vo výsledkoch reštaurátorského výskumu v roku 2009 Akad. mal. Jozef Dorica	168
19. O nárečí Nitrianskej Blatnice Vladimír Uhlár	178
20. Šport v obci Anton Krumpár	180
21. Slovo na záver Mons. Viliam Judák	188
22. Ocenení občania obce	190
23. Zo života obce Obrazová príloha	196